

DE -NIET ZO- CONTENTE MENS

DE
-NIET ZO-
CONTENTE MENS

Raphael A.M. Sorton

© 2021 R.A.M. Sorton

Titel: De -niet zo- contente mens

Auteur: Raphael A.M. Sorton

Foto auteur omslag: Niven Press

Uitgave in eigen beheer

Druk: JouwBoekdrukkerij.nl

ISBN 978 90 8759 995 9

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door foto-kopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

Eenmaal uit de dagelijkse sleur en van drukte bevrijd, vanwege mijn pensionering, had ik tijd om in retrospectief te evalueren, waar ik al die jaren voor had geknokt en geprobeerd zo goed mogelijk mijn land te dienen. Vrijwel tegelijkertijd welde dat gevoel op van: “Er moet een behoorlijke mentaliteitsverandering komen, wil men erin slagen het tij te keren, en het volk moet hiervan kennis nemen”.

Deze gedachte liet mij niet los en naarmate de tijd vorderde, voelde ik mij verplicht, verslag te doen van enkele ervaringen en feiten zoals opgedaan tijdens mijn werkzame periode als ambtenaar van de Nederlandse Antillen, maar feitelijk draaide het om het eiland - nu land - Curaçao; de zetel van de landsregering en om politici en ambtenaren die de dienst uitmaakten.

De gekozen titel van dit schrijven geeft al aan dat het gaat om een ‘niet-zo-contente’ persoon, omdat ik steeds meer gebukt ging onder de gemiste kansen, de ogenschijnlijke slimme zetten, de vlotte babbel in précaire situaties, doorzichtige flauwe excuses en het gebrek aan discipline, voorbereiding en een ongelooflijk soms zelfs, misplaatst geloof in eigen kunnen, door onze politici.

Sinds de opkomst van ‘social media’ is er meer kritiek, maar open, transparante en journalistiek goed onderbouwde kritische programma’s ontbreken, op een enkele roepende in de woestijn na, waardoor het volk verstoken blijft van achtergrond informatie, hetgeen juist zou kunnen leiden tot het maken van afgewogen beslissingen en uitgebalanceerde meningen omtrent

onze politici en overheid.

Het falen van opeenvolgende regeringen om een structureel en consequent financieel beleid te voeren noopt de Commissie voor Financieel Toezicht (Cft) hardere eisen te stellen aan de overheid. De teloorgang van de financiële offshoresector, het vroegere hart van de economie, zal zorgen voor grote tekorten op de landsbegroting, die niet gemakkelijk op te vullen zullen zijn. De migratie naar andere belastingregimes en de implementatie van nieuwe beperkende wetgeving, opgesteld door de OECD en de bestaande crisis in de oliesector, zullen zeker hun weerslag op deze begroting hebben.

Met dit doel heb ik enkele situaties en belevenissen beschreven, in de hoop een bijdrage te hebben kunnen leveren aan het *spiegelbeeld* van de inwoners; immers zoals het gezegde luidt: “In ons systeem, krijg je de Regering die jij verdient”.

DANKWOORD

De auteur is veel dank verschuldigd aan ex-collega mw. mr. P.A. Faneyte-Hage voor haar bereidheid tijd noch moeite te sparen om deze tekst te ontdoen van ‘Lubberiaanse’ zinnen, tik- en taalfouten én voor haar kritische beoordeling van ervaringen, die ook zij heeft meegemaakt gedurende 15 jaar werkperiode voor diezelfde overheid. Hartelijk dank!

INLEIDING

Vanaf de jaren '80 van de vorige eeuw, hebben opeenvolgende Regeringen van de Nederlandse Antillen, verwoede pogingen gedaan om buitenlandse investeringen aan te trekken.

Anno 2019 kan men zich oprecht de vraag stellen: “Waarom is dit niet of nauwelijks succesvol geweest?” De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er wel degelijk stappen zijn ondernomen teruggaande naar de zestiger jaren om b.v. het onderwijs op te krikken. Er werden beurzen ter beschikking gesteld opdat de jeugd in het buitenland - vooral Nederland - kon gaan studeren. Het eiland kende tot die tijd een tamelijk bloeiende olie industrie, waarvoor zelfs werknemers uit omringende (ei) landen aangetrokken moesten worden. De rol, als spil in de internationale handel als eiland, was groot; te denken valt aan de Curaçaosche Trading Company (CTC) o.a. zeer actief op het Zuid-en Midden Amerikaanse continent en later de oprichting van de Vrije Zone door de overheid, alwaar goederen, vrij van invoerrechten, in- en uitgevoerd konden worden met of zonder lichte bewerking en waarover het bedrijf slechts een zeer laag percentage aan winstbelasting schuldig was. Op basis van zeer aantrekkelijke belastingfaciliteiten, lukte het enkele internationale bedrijven aan te trekken o.a. Schlumberger en Texas Instruments, die de lokale arbeidsmarkt een flinke duw gaven, maar die aan het einde van de ‘belastingvrije’ periode en om andere markttechnische redenen, weer vertrokken. De bouw van hotels en de oprichting van een nationale luchtvaart maatschappij, zorgden ervoor dat het toerisme steeds belangrijker werd. Stimulans voor de lokale industrie

werd gesteund via het voeren van marktbeschermingsbeleid voor lokaal geproduceerde goederen en het stichten van ‘industrieparken’ waarvoor ook weer speciale faciliteiten golden. Inmiddels was ook de ‘Offshore sector’¹ gericht op de financiële dienstverlening goed ontwikkeld. De druk op de arbeidsmarkt bleef echter hoog en de uittocht van jonge mannen, met een vakopleiding naar Nederland in het midden van de jaren zestig, bracht maar een tijdelijke verlichting. Het vertrek van de Shell in 1985, maar ook de opzegging door Amerika van het *belastingverdrag met de Ned. Antillen*, betekende moeilijke tijden voor de economie van de toenmalige Nederlandse Antillen. Deze opzegging trof vooral de eerdergenoemde financiële *offshore sector*, die dankzij de miljoenen aan transacties die Amerikaanse instellingen, via Curacao, met het buitenland konden aangaan, zonder 30% *withholding tax*² te moeten betalen. De overige eilanden konden op basis van hun laag potentieel en het ontbreken van natuurlijke hulpbronnen zich nauwelijks bedruipen, anders dan door het stimuleren van toerisme, hetgeen op Sint Maarten vooral, maar ook op Aruba vrij goed lukte.

Inmiddels kon men zich de vraag stellen, hoe het kwam dat de laatste decennia, ondanks alle genomen maatregelen en een groot potentieel aan goed opgeleide arbeidskrachten, er geen merkbaar, positief effect viel te bespeuren in vergelijking met de jaren ‘60?

1 Te omschrijven als: Brede financiële dienstverlening buiten de eigen nationale landsgrenzen.

2 Een inkomstenbelasting, te betalen aan de overheid door de verstrekker van het inkomen en niet door de ontvanger.

I

ALGEMEEN

Curaçao is de laatste jaren bezig om nieuw leven in het aantrekken van investeerders te blazen met pakkende slogans en doelstellingen zoals: “Bon bini for business” op Curaçao; de ‘creatieve economie’ stimuleren, doelend o.a. op de film-industrie.

Bestaande investeringswetgeving en regelingen worden onder de loep genomen evenals het onderwijs en de arbeidsmarkt situatie en arbeidsproductiviteit. Onwillekeurig gaan mijn gedachten terug naar het begin van de jaren tachtig. De regering voerde toen zoals gezegd, marktbescherming in voor de lokale industrie ter stimulering van bestaande initiatieven; er werd advies ingewonnen van de Irish Development Authority. Was men bereid alle adviezen op te volgen of moest het toch op onze eigen manier gebeuren? De Landsregering dacht hiermee een flinke stap te maken, maar de Eilandsregering van Curaçao had zo haar eigen ideeën over deze gang van zaken hetgeen één van de valkuilen zou gaan vormen in de noodzakelijke samenwerking.

Betekent dit het einde van de “*nos mes por*” gedachte? Deze door oud premier Juancho Evertz gelanceerde ‘slogan’ was het startsein in 1975 voor een grondige reorganisatie van de Overheid. Het was de bedoeling dat ‘wij’ als Antillianen, zelf verantwoordelijkheid zouden gaan nemen voor ons bestuur en daardoor het herstel van onze economie. Er werden capabele lokale krachten op inhoudelijke belangrijke posten

geplaatst, die veelal daarvoor door Europese Nederlanders werden bemand. Hij wilde ons bewust maken van het feit dat het tijd was dat wij het zelf moesten kunnen. De focus lag nu duidelijk op Curaçao en hoewel er nog altijd coalitiegenoten van Aruba in de Centrale Regering zaten, groeide de onvrede van Aruba b.v. over de verdeling van ontwikkelingsgelden en het toekennen van projecten ter financiering enz. Ziehier één van de grondslagen voor onvrede bij de eilanden en het vertrek van Aruba uit het Ned. Antilliaans Staatsverband. Echter, de geschiedenis leert dat ondanks kleine succesjes, deze gedachte niet tot grootse veranderingen heeft geleid.

Ondanks de kritiek en afstandelijke houding jegens de Nederlandse Regering, door de jaren heen, zet men nu weer volop in op deze Nederlandse hulp en steun, in een poging, de klus om investeerders aan te trekken, te kunnen klaren. Daarover later meer.

Inmiddels heeft het eiland Aruba de “*Status Aparte*”³ verkregen, is dus uit het Antilliaans Staatsverband gestapt in 1986; terwijl de eilanden Bonaire, Saba en Sint Eustatius (BES) tot ‘Bijzondere Gemeenten van Nederland’ zijn geproclameerd op 10 oktober 2010, later bekend onder de aanduiding “10-10-10” en dus ook niet meer tot de constellatie “Nederlandse Antillen” behoren. Blijven nu Sint Maarten en Curaçao en Aruba over als ‘zelfstandige’ landen binnen het Koninkrijk. Sint Maarten draait, ondanks alle geharrewar, tot dusver redelijk goed op het cruise- en verblijfstoerisme, maar de economie van Curaçao ligt nog steeds in de goot en de vooruitzichten met de problematiek rondom de raffinaderij o.a., belooft

³ Aruba stapte uit de constellatie van de Nederlandse Antillen, maar bleef als “Land” binnen het Koninkrijk.

weinig goeds. Een raffinaderij, die de Shell in ‘redelijke’ staat achterliet, maar die wel aan groot onderhoud toe was. Het beheer/exploitatie contract met de Venezolaanse aardolie maatschappij, PDVSA, die de activiteiten overnam, voorzag in een upgrading van enkele miljoenen dollars, maar mede door de interne Venezolaanse problemen, is dit niet of nauwelijks gebeurd, waardoor er nu een nóg groter dilemma is ontstaan en niemand weet hoe de toestand op 1 januari 2020 – einde beheerscontract -zal zijn.

In 2015 sprak de op Curaçao alom gerespecteerde econoom, Rob van den Bergh, tijdens een seminar over vijf jaar autonome status van Curaçao, harde woorden richting de politiek. “10-10-10 bood de gelegenheid om beter, efficiënter en effectiever om te gaan met de economie van Curaçao” en voegde eraan toe dat “de afgelopen vijf jaar hebben vooral laten zien hoe het niet moet”. De politiek maakte geen gebruik van de schuldsanering om een nieuwe start te maken. Eerder had het College financieel toezicht (Cft) ook al laten weten dat het bedrijfsleven, volgens haar, aan zet was om de economie een impuls te geven.

Waar zou dit falen aan kunnen liggen? Alom wordt er tegenwoordig over de ‘globalisering’ gesproken, maar zelfs daarin komt de naam van de Antillen nu niet voor als potentiële vestigingsplaats.

Aan ‘pogingen’ en ‘mogelijkheden’ zoals hierna beschreven zal het wel niet gelegen hebben. Aan de onderliggende cultuur misschien? Teveel nog in de al oude ‘handelsgeest’ blijven hangen terwijl industrie, een andere mentaliteit vergt? Misschien zelfs teveel bureaucratie of zelfs de botsing met de ‘Calvinistische’ mentaliteit van de Nederlander die soms wordt geprezen en dan weer wordt verafschuwed? Ik hoorde zelfs een

keer de opmerking, dat politieke onvolwassenheid het Land in de weg stond... Een bekend feit is wel dat je als minister pas serieus wordt genomen als je regelmatig naar het buitenland reist en, dus 'kennis en inzicht' opdoet en bij terugkeer dit uitvoerig toelicht, al of niet met vooraf ingefluisterde vragen aan de journalist(en) die zij moeten stellen, en zo het volk doen laten geloven dat men goed bezig is in het Landsbelang. Gelukkig gaat dit tegenwoordig niet meer op! Dat de minister soms half of helemaal onvoorbereid op 'dienstreis' gaat is geen uitzondering. Het is dan aan de begeleidende (goed opgeleide) ambtenaren om te redden wat er te redden valt en voor een goede afronding te zorgen. Wat voor rol speelt Nederland in dit geheel? Hier zien wij het belang van een plan 'B' en misschien zelfs een plan 'C', indien men er met de Nederlandse counterpart/gesprekspartner er niet uit komt. Maar nee, een plan 'B' is er meestal niet en men is dan gehouden om elk positief aanknopingspunt dat ter tafel komt, vast te houden en te presenteren als een bereikt akkoord en ook om het 'snoep' gedeelte van de reis te camoufleren.

Recentelijk verscheen er een aantal rapporten van gerenommeerde instanties die een kijkje achter de schermen van de overheid geven en enkele serieuze waarschuwingen uiten over de sociaal-economische situatie van het huidige Curaçao. Wij weten dat Nederland, zeker op fiscaal- en in het bijzonder op belasting technisch gebied, een even groot concurrent van dit Rijksdeel was, maar dit mocht niet hardop worden gezegd. Met de publicatie van o.a. de *'Panama Papers'* en de *'Paradise Papers'*, is het beeld nu duidelijk anders. De financiële Offshore sector in de Antillen, floreerde goed gedurende een aantal jaren, maar

werd telkens onder druk van Nederland, als ik het bezoek van Staatssecretaris van Financiën, de heer Willem Vermeend in 1995 aan Curaçao in herinnering mag brengen, tweeslachtig afgebeeld. Hij zou de zg, 'Antillenroute' hebben afgeknepen, maar tegelijkertijd via een achterdeur de mogelijkheid hebben geopend voor wat men heden zou kunnen noemen: 'Antillenroute 2.0'. Het Nederlandstalige dagblad op Curaçao kopte op 1 oktober 1995, heel trots: "Vermeend geeft consent voor VOB's schaduwtrustsector" en citeerde Vermeend: "Bedrijven die op papier verhuizen kan niet meer". Dit allemaal, terwijl Nederland zelf, op basis van eigen wetgeving en o.a. 'rulings'⁴ zoals nu blijkt, aan een aanzienlijk imperium bouwde, dat als benzine voor de nieuwe 'route' zou gaan dienen. Door zijn latere instemming met het *Nieuw Fiscaal Raamwerk(NFR)*; en enkele aanpassingen in de *Belastingregeling Koninkrijk (BRK)*, zoals die toen nog heette, konden er wereldwijd op het gebied van de 'offshore', ongekennde financiële diensten worden verleend.

Nu wordt er eindelijk openlijk in Brussel aangegeven dat Nederland "met twee monden" spreekt. Onder druk gezet, gingen de Antillen geloven dat haar fiscaal klimaat, meer in overeenstemming moest worden gebracht met de internationaal geldende normen; dit zou een beter imago voor de Antillen opleveren... Aan de hand van ervaringen die ik zelf heb opgedaan gedurende mijn werkzame periode op het Kabinet van de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen te Den Haag, maar ook op basis van uitspraken van anderen in de periode daarna en zelfs na de staatkundige veranderingen in oktober 2010, geef ik U als lezer de gelegenheid om

⁴ Beschikkingen van de Belastingdienst.

zelf een oordeel te vormen over de vraag m.b.t. het niet of nauwelijks succesvol zijn van onze Overheid om structureel bedrijvigheid aan te trekken en zodoende een verbetering in de werkgelegenheids mogelijkheden te bewerkstelligen. Bovendien kan men zich de vraag stellen hoe de overheid zelf in de loop der jaren zich van haar bestuurlijke taak heeft gekweten, getuige de recente rapporten van de Vereniging Bedrijfsleven Curaçao (VBC), de Algemene Rekenkamer Curaçao (ARC) en de signalen vanuit de Offshore sector...

II

PRIL ZELFBESTUUR

Na het verkrijgen van de autonome status binnen het Koninkrijk in 1954, besepte men ten volle dat het op peil houden en het stimuleren van de economie, één van de belangrijkste doelstellingen van de overheid moest zijn.

Met de raffinaderijen van de Shell op Curaçao en de Esso op Aruba, beleefden de Nederlandse Antillen hoogtij dagen van werkgelegenheid- zoals aangestipt in de inleiding en waarbij er werknemers van buiten de eilanden moesten worden aangetrokken. Het inkomen per hoofd, was voor de regio erg hoog en stak, schril af in vergelijking met de overige eilanden in het Caribisch gebied.

Eind 50'er jaren begon de "rationalisatie" in de olie industrie, of zoals wij het tegenwoordig noemen: de automatisering. Dit bracht een verlies aan arbeidsplaatsen, dus werkeloosheid met zich mee. Zo kon b.v. een begin gemaakt worden met het zoeken naar investeerders, die dan kansen zagen in de toeristensector. De hotelbouw (op Curaçao veelal met overheidsgaranties) ontwikkelde zich stapvoets. De scheepsbouw en het onderhoud kende goede tijden door de drukke scheepvaart en er was al na de oorlog een begin gemaakt met de opzet van de eerdergenoemde "financiële offshore diensten".

Maar in de 70'er jaren ging het snel bergafwaarts in de olie industrie. Lagere winstmarges, de nationalisatie door Venezuela van deze industrie, waardoor Shell later uiteindelijk zou besluiten, haar activiteiten te staken; het toerisme uit

Venezuela stagneerde eveneens vooral na de devaluatie van hun munteenheid, de Bolivar. De hele economie van Curaçao leek in elkaar te klappen toen zowel de Antilliaanse Luchtvaart Maatschappij (ALM) en de Curaçao Drydock Company (CDM) met grote tegenslagen werden geconfronteerd. Daar kwam nog bij dat de inmiddels redelijk bloeiende financiële offshore sector ten gevolge van radicale belasting wetgeving in Amerika het eindpunt aan de horizon snel zag naderen. De inkomsten uit deze sector beliepen in 1984, nog zo'n 200 miljoen gulden! Men zag het Bruto Binnenlands Product (BBP) met 30-40% krimpen na het opzeggen van het belastingverdrag met de Verenigde Staten in 1985. Geld in het kader van Ontwikkelingssamenwerking voor projecten, uit Nederland, hield de eilanden enigszins op de been.

In Aruba zag men bij de Lago raffinaderij het aantal arbeidsplaatsen teruglopen van ruim 8.000 tot amper 1000 met de sluiting van dit bedrijf als gevolg. De toerisme industrie toonde echter groeimogelijkheden voor dit eiland, en daar zette de overheid zich, na het verkrijgen van de "Status Aparte" volop voor in.

Voor beide eilanden waren de hoge olieprijsen in de 70'er jaren oorzaak van een bloeiende economie en waren de eilanden zeer aantrekkelijk voor bezoekende toeristen. Maar een afname van de vraag naar olie en de bouw van raffinaderijen in de Golfstaten, leidde er ook toe dat er minder productie op de eilanden plaatsvond met als gevolg dat er minder scheepsbewegingen waren, waardoor er op onderhoud van de schepen bespaard werd en mede daardoor, er nog minder scheepsbewegingen waren en dus ook minder inkomsten oftewel deviezen. De

verliezen stapelden zich op wat uiteindelijk leidde tot de eerdergenoemde sluiting van beide raffinaderijen. Anno 2018, worstelen de beide Regeringen nog steeds met deze outdated raffinaderijen. Op Aruba probeert men een nieuwe opstart te bewerkstelligen en op Curaçao is men alweer op zoek naar een nieuwe huurder die bereid zal zijn het aflopende contract met PDVSA, over te nemen. Bij velen die “out-of the-box” denken hanteerden, leek het toen al en zelfs nu nog, een ideaal moment om de economie een andere koers te geven door deze milieu onvriendelijke productie eenheden definitief te sluiten en grootschalige investeringen in bijv. de ‘hospitality’ sector te steken, met alle mogelijke “economies of scale” effecten voor de inkomens distributie, werkgelegenheid enz... De argumenten van verlies aan deviezen en werkgelegenheid, voerden de boventoon op Curaçao en bovendien was Venezuela blij dat haar “zware” olie toch verwerkt kon worden en dat afzet ook nog gegarandeerd was. Deze luxe was voor Aruba niet weggelegd - de raffinaderij werd gesloten - en men gooide het roer rigoureuus om; toerisme! Men kan zich de vraag stellen: hoe zou Curaçao er nu aan toe zijn indien men destijds, inderdaad tot een drastische beleidsombuiging had besloten? Momenteel lijkt de economie nauwelijks beter dan ruim dertig jaar geleden, sterker nog, er wordt zelfs door de Vereniging Bedrijfsleven Curaçao (VBC), gesproken van stagnatie en achteruitgang.